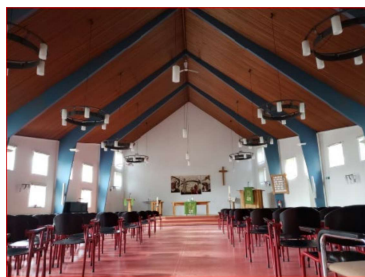

Verlag 8^e bijeenkomst Geloven in Groen

Inleiding

Op dinsdagmiddag 8 oktober 2019 kwamen vertegenwoordigers van verschillende gebedshuizen samen voor de achtste bijeenkomst van het initiatief Geloven in Groen. We werden deze keer hartelijk ontvangen bij de Bosbeskapel.

Datum: dinsdag 8 oktober 2019

Tijd: 18:00 uur inloop, start om 18:30 uur en einde om 20:30 uur

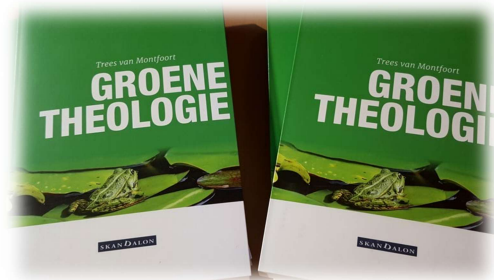
Maaltijd: Vegetarisch en toegespitst op het thema

Locatie: Bosbeskapel, Bosbesstraat 5 te Den Haag

Eerdere bijeenkomsten vonden plaats op 18 augustus 2017, 11 november 2017, 8 maart 2018, 9 mei 2018, 10 oktober 2018, 20 februari en 16 mei 2019.

Op deze avond gaat het over **KlimaatGesprekken**, **Infrarood Verwarming** en het **Wormenhotel**. Hoe motiveer je je zelf en anderen met hoop en humor om de persoonlijke klimaatvoetafdruk te verkleinen? Hoe verwarm je gebedshuizen efficiënter en comfortabel met stralingswarmte? Hoe helpt buurtcomposteren de bodem te verbeteren en bij het leren kennen van je buren? Maar er werd ook heel praktisch ingestoken met twee demonstraties van hoe de raamfolie aan te brengen bij de bestaande verwarmingsradiatoren en hoe de milieuvriendelijke en isolerende verf te gebruiken als quick wins. Dit gebeurde onder deskundige begeleiding van de Gemeente Den Haag en andere professionals.

Voorafgaand aan de gebruikelijke deelsessies van de avond, vond de inspirerende lezing van Trees van Montfoort plaats. Het ging over het thema '**de ecologische crisis is ook een levens-beschouwelijke crisis**'. Over dit onderwerp heeft Trees het boek 'Groene theologie' geschreven. Dit boek is inmiddels genomineerd voor de beste theologieboek van het jaar.

De lezing van Trees van Montfoort duurt van 16.45 tot 17.45 uur en trok ruim 50 mensen in een overvolle zaal. Haar betoog maakte de aanwezigen bewust van de verantwoordelijkheid van de mens ten opzichte van de natuur in het algemeen, en de Christenen in hun rol als rentmeester over de aarde in het bijzonder.

Bij het onderdeel Vragen & Beantwoorden ontstond er dan ook een levendige discussie waarbij toehoorders hun persoonlijke ervaringen over dit onderwerp ruimhartig met het publiek hebben gedeeld.

Bruggen van vertrouwen bouwen

Van deze lezing hebben we een artikel laten schrijven door de journalist Elleke Bal. Dit artikel is op de website van Initiatives of Change geplaatst onder de titel: 'De ecologische crisis is ook een levensbeschouwelijke crisis'.

Zie link: <https://www.iofc.nl/de-ecologische-crisis-ook-een-levensbeschouwelijke-crisis>

Opening en welkomstwoord

Na de lezing gaat de bijeenkomst over in het reguliere programma. De deelnemers van het project Geloven in Groen worden uitgenodigd de vegetarische maaltijd - bereid door Victor – samen te nuttigen.

Sprekers van de deelsessies

Na de maaltijd spreekt **Femke Merckx** vanuit het Boeddhistisch Centrum Haaglanden over de KlimaatGesprekken methodiek en hoe zij die heeft ingebed in de Boeddhistische filosofie. In de deelsessie is het mogelijk voor de deelnemers om te ervaren hoe het is om de Klimaat-Gesprekken zelf te voeren.

Bruggen van vertrouwen bouwen

Daarna krijgen de andere twee sprekers **Joris Salvini** en **Kitty Hinkenkemper** van de overige twee deelsessies kort de gelegenheid de deelnemers enthousiast te maken voor hun eigen inbreng. Dat zijn Infrarood Verwarming respectievelijk het Wormenhotel.

Joris Salvini werkt bij Redwell op het gebied van infrarood verwarming. Al meer dan 20 jaar hebben zij ervaring met het besparen van energie met deze efficiënte en comfortabele techniek. Tijdens zijn presentatie vertelt hij over de mogelijkheden van warmtestraling voor gebedsruimtes. Met infrarood verwarming is het mogelijk om zones in het gebedshuis te verwarmen in plaats van de hele ruimte.

Kitty Hinkenkemper deelt haar ervaringen over hoe burens met een wormenhotel iets waardevols kunnen maken van hun gft-afval. Zij gebruiken wormencompost om de bodem van hun moestuin, de mandir, kerk, of moskeetuin te verrijken. Er ontstaat een mooie kringloop van voedselproductie in de buurt en de het maakt de omgeving gezonder.

Demonstraties

Gedurende de middag en de avond heeft Ron Lazeroms van de gemeente Den Haag een tweetal demonstraties laten zien. De ene is het aanbrengen van de radiatorenfolie Ton Zon en de andere is het aanbrengen van milieuvriendelijke isolatieverf aan de muur. Van tevoren konden de gebedshuizen hun meest gangbare maten van hun radiatoren opgeven. Ter plaatse in de Bosbeskapel wordt de radiatorenfolie op maat geknipt. Daarna kunnen de vertegenwoordigers van de gebedshuizen meenemen om zelf te plaatsen.

Hierna worden de verslagen van de deelsessies **KlimaatGesprekken**, **Infrarood Verwarming** en het **Wormenhotel** opgenomen.

Kennismakingsworkshop KlimaatGesprekken

In de avond liet senior klimaatcoach Femke Merx van de Stichting KlimaatGesprekken (www.klimaatgesprekken.nl) een achttal aanwezigen van verschillende geloofsgemeenschappen kennis maken met de workshopmethodiek van KlimaatGesprekken. Een aantal onderdelen uit de eerste workshop-bijeenkomst passeerden de revue en Femke gaf tekst en uitleg bij de achtergrond van de methodiek. We gingen van start met een kort kennismakings-

rondje waarbij de aanwezigen werd gevraagd zich voor te stellen met hun naam, hun geloofsgemeenschap en hun 'secret climate pleasure'. Oftewel 'wat doe je in je dagelijks leven, waarvan je weet dat het eigenlijk niet zo goed is voor het klimaat, maar wat je toch niet kunt/wilt laten'.

Verschillende zaken passeerden de revue, van lang douchen, kaas eten tot autorijden en vliegvakanties. Reden om op deze manier van start te gaan, is dat duidelijk is dat we allemaal mensen van vlees en bloed zijn en niemand perfect is of hoeft te zijn. Of zoals iemand uit de groep het uitdrukte 'beter imperfect het goede doen, dan het goede helemaal niet doen'. Het rondje riep ook gelijk vragen op: 'hoezo is kaas eten een probleem?' en 'soja eten is toch ook niet goed voor het regenwoud?' In deze kennismaking kon daar maar kort op ingegaan worden, maar Femke gaf aan dat één van de zes bijeenkomsten uit workshopreeks helemaal gericht is op de klimaatimpact van voeding. Vervolgens gingen we in twee teams het klimaatimpactspel spelen, een spel om op een speelse manier wat meer gevoel te krijgen voor de hoeveelheid CO₂-uitstoot die met allerlei activiteiten en producten gemoeid is. Dat bleek nog niet eenvoudig en leverden voor velen weer nieuwe informatie op. Dat we nog een hele weg te gaan hebben om de gemiddelde uitstoot van 10 ton CO₂ per persoon per jaar terug te brengen naar de gewenste 1,5 ton per persoon per jaar en dat een nieuwe keuken wel 10 ton CO₂ kost bijvoorbeeld.

Het is informatie waarbij de moed ons soms in de schoenen zakt. Femke legt uit dat de workshopmethodiek van KlimaatGesprekken er juist op gericht is om op een positieve manier met veranderingen aan de slag te gaan en de negatieve emoties die er vaak voor zorgen dat we weg kijken zoveel mogelijk te omzeilen. Het was daarom jammer dat er voor het laatste onderdeel – het verbeelden van de positieve aspecten van een CO₂-neutrale toekomst - niet zoveel tijd meer was. Want juist een positief en lonkend toekomstperspectief maakt dat mensen in beweging komen.

Infrarood verwarming

Joris Salvini van de firma Redwell Studio Nederland (www.redwellstudio.nl) vertelt over een andere manier van verwarmen van gebouwen namelijk door middel van infrarood panelen. Hij

Bruggen van vertrouwen bouwen

heeft een aantal panelen bij zich en we kunnen voelen hoe warm deze zijn. De panelen zijn in verschillende uitvoeringen verkrijgbaar, staande pilaren of hangende aan een muur of plafond.

Schematisch voorbeeld van verwarming via infrarood paneel en traditioneel met centrale verwarming (cv):

Voordelen Infrarood

- Het is een zuinigere en duurzamere manier van verwarmen omdat dit volledig elektrisch gaat. Er is geen gasaansluiting nodig, zoals bij een traditionele cv met radiatoren wel het geval is.
- Warmte daar waar gewenst. In verschillende ruimtes kan een infrarood verwarming opgehangen worden, deze kan afzonderlijk bediend worden. Zo creëer je een energie-efficiënt verbruik.
- Snel comfort, binnen 10 minuten is warmte al voelbaar en binnen 30 minuten op 85 graden.
- Eenvoudige installatie en geen onderhoud nodig ook geen jaarlijkse controle.
- Gezonde binnenlucht zonder huisstofmijt, schimmels e.d.
- 10 jaar garantie

Nadelen Infrarood

- De temperatuur is niet regelbaar, je zet een paneel aan of uit.
- Een infrarood verwarming kan niet koelen, zoals een warmtepomp wel kan.

Nederland is van oorsprong een echt gasland en dus is er tot nu toe weinig belangstelling voor verwarmen zonder gas. Nu de klimaateisen veranderen, wordt er ook naar alternatieven gekeken zoals infrarood. In Duitsland en Zwitserland staat infrarood al langer in de top 5 van manieren van verwarmen. Maar installatiebedrijven zijn minder enthousiast omdat zij weinig arbeidsuren kunnen declareren tijdens installatie en geen onderhoudskosten in rekening kunnen brengen. Dit is een andere manier van werken en heeft dus meer tijd nodig.

Bruggen van vertrouwen bouwen

De deelnemers van Geloven in Groen zijn zeer benieuwd naar het gemiddelde verbruik met een infrarood paneel. Dit is 30% minder dan verwarming via cv. Kerken hebben traditioneel gezien vaak een hoog plafond. Standaard verwarmt een traditionele radiator alle lucht in een gebouw, dus ook wat hoog tegen het plafond aan zit, hierdoor gaat veel energie verloren. Door aan het plafond een aantal infrarood diskussen (verwarmingselement in de vorm van een ronde en bolle schijf) te hangen boven bijvoorbeeld de

kerkbanken, voelen de personen die daar zitten wel een aangename warmte en hoeft niet alle lucht verwarmd te worden. Hierdoor maak je efficiënt gebruik van de warmte en energie.

Bij een gebedsruimte met diverse vergaderruimtes is het ook niet nodig om alle ruimtes te verwarmen. Bij gebruik van infrarood volstaat het om slechts een half uur voordat de vergadering begint die ene vergaderruimte te verwarmen.

Om een gemiddelde woning in Nederland volledig te verwarmen d.m.v. infrarood is éénmalige investering van 5 tot 10.000 euro nodig. Er is in Den Haag nog geen gebedsruimte die infrarood heeft geplaatst. De Lourdeskerk heeft hier wel mee getest en was enthousiast. Helaas kregen zij de investering voor nieuwe verwarming niet rond.

Wormenhotel

Via een Powerpoint presentatie vertelt Kitty Hinkenkemper haar verhaal, hoe ze begonnen is uiting te geven aan haar betrokkenheid met het milieu. Eerst met kleine initiatieven waarbij ze haar bezorgdheid over de uitgeputte aarde liet merken. Deze kleine en praktisch uitvoerbare projecten hebben de gemeente Den Haag weten te overtuigen. Ze ontving dan ook diverse prijzen en subsidies om genoemde projecten te realiseren.

Maar de noodkreet om onze gronden gezonder te maken werd steeds luider. Het huidige voedselsysteem van boer tot consument is niet meer houdbaar (*Volgens een groep internationale wetenschappers in een rapport van UNEP, de milieu-organisatie van de VN*).

Ze constateert in haar omgeving dat ongeveer 40% van ons afval GFT-afval is. In de stad maken we met zijn allen een heleboel afval. Afval dat voor een groot gedeelte bestaat uit organisch materiaal. Het gft-afval gaat in de meeste steden nog gewoon samen met de rest in één prullenbak. Dit is zonde omdat GFT-afval heel waardevol is. Wanneer het op de juiste wijze wordt gecomposteerd kan het gebruikt worden om de buurt te vergroenen en kan dit ook weer extra voeding zijn voor onze voeding.

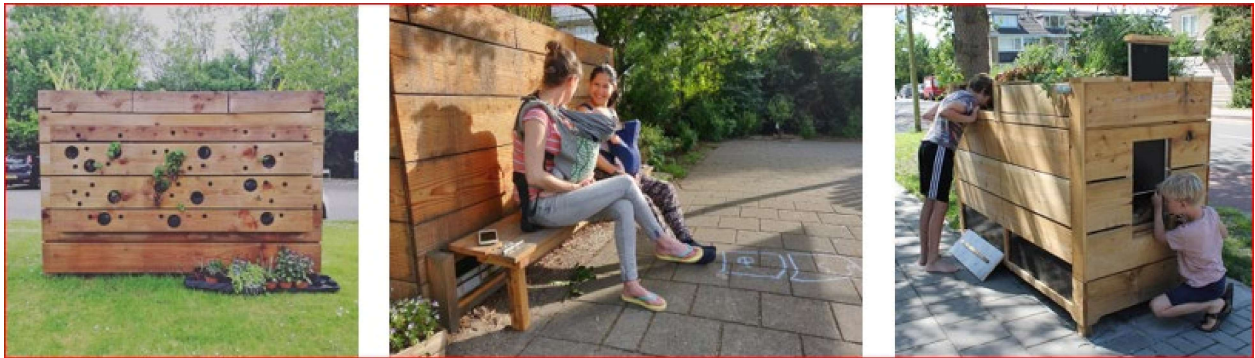
Ze zocht naar mogelijkheden voor compostering en vond deze in de vorm van een wormenhotel (www.compostier.nl). Toen Kitty haar nieuwe project lanceerde via social media bereikte dit 21.609 mensen en het werd 119 keer gedeeld. Voor haar was het een teken dat er veel behoefte is bij de mensen om daadwerkelijk een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de

Bruggen van vertrouwen bouwen

leefomgeving.

Waarom een wormenhotel?

- Je staat samen sterk voor een betere leefomgeving
- Je zorgt voor de beste compost die je in je eigen omgeving kunt gebruiken voor je kamerplanten, de tuin om voedsel te produceren met de beste vitamine.
- Een verbetering in het straatbeeld door extra kruiden of andere leuke planten bovenop te laten groeien.
- Niet meer wachten tot je gft-afval wordt opgehaald door de gemeente. Je kunt je emmertje legen wanneer jij dat wilt.
- Je leert je burens kennen

Dit project wordt ook door de gemeente Den Haag gestimuleerd maar wat heb je nodig om zo'n project op te starten in je eigen buurt?

- 1 of 2 enthousiaste trekkers, die een workshop willen volgen.
- Lef om burens te vragen om mee te doen.
- Minimaal 6 huishoudens die mee willen doen om te beginnen max 20 huishoudens (voor een 1000 liter hotel, hotels kunnen op maat gemaakt worden).

Hoe kunnen de gebedshuizen zelf zo'n project opstarten?

Eerst dient men na te gaan welke vorm van composteren bij hun gebedshuis past. Hoeveel personen zouden meedoen? Heeft het gebedshuis een tuin of staat deze in een redelijk groene omgeving?

Gebedshuizen kunnen ervoor kiezen om ook de buurt erbij te betrekken. Ook mensen die naar een ander gebedshuis gaan, maar die wel dichterbij hun gebedshuis wonen, kunnen wellicht aansluiten bij het wormencompost project. Zo kunnen er weer mooie kruisbestuivingen ontstaan tussen de buurt en het gebedshuis.

Bruggen van vertrouwen bouwen

Kitty liet ook verschillende vormen van wormenhotel zien: foto links onder: Yoram trommel, voor meerdere huishoudens. Foto rechts onder: Voor Buurtcomposteren in een tuin.

Afsluiting project Geloven in Groen: februari 2020

De volgende bijeenkomst in het kader van Geloven in Groen zal in februari 2020 plaats vinden. Het is tevens de feestelijke afsluiting van het project.

Alle informatie van het project Geloven in Groen is ook te vinden op de volgende webpagina:
<http://www.iofc.nl/geloven-groen>.